

VYTÁPĚNÍ BIOMASOU

14. května 2009, Luhačovice

Integrace solárních soustav a kotlů na biomasu do soustav pro vytápění budov

Tomáš Matuška

Ústav techniky prostředí, Fakulta strojní

ČVUT v Praze

Solární energie a biomasa

- **neutrální bilance CO₂**
  - produkovaný CO₂ byl v krátkodobém horizontu z atmosféry odebrán (globálně)
  - problematika lokálních emisí (tuhé částice, NO_x), emise související s dopravou paliva
- **snížení potřeby primární energie pro vytápění budov**
  - energetická návratnost sol. soustav 1,5 roku, potřeba el. energie pro provoz (1 %)
  - potřeba energie na výrobu a dodávku biomasy (vzdálenost < 30 km) – pelety, brikety
- **komplementarita / synergetické vazby**
  - zdroje se vhodně doplňují z hlediska provozu, společný zásobník
  - využití sluneční energie: letní a přechodové období
  - využití spalování biomasy: zimní a přechodové období

Integrace OZE do budov

- **snížení tepelných ztrát - prostupem**
  - zateplení budov, tloušťky tepelných izolací > 300 mm, okna s trojskly, omezení tepelných mostů
- **snížení tepelných ztrát - větráním**
  - těsná okna s minimální neřízenou infiltrací, těsnost budov (blower door test)
  - mechanické větrací systémy se zpětným získáváním tepla z odpadního vzduchu
- **snížení spotřeby teplé vody**
  - úsporné výtokové armatury, zaregulování a zaizolování rozvodů, řízená cirkulace (doba běhu, teplota)
- **snížení spotřeby elektrické energie**
  - úsporné spotřebiče, osvětlení, regulace

**využití OZE pro zásobování teplem jako logický následný krok
pro snížení spotřeby primární energie**

Integrace OZE do budov

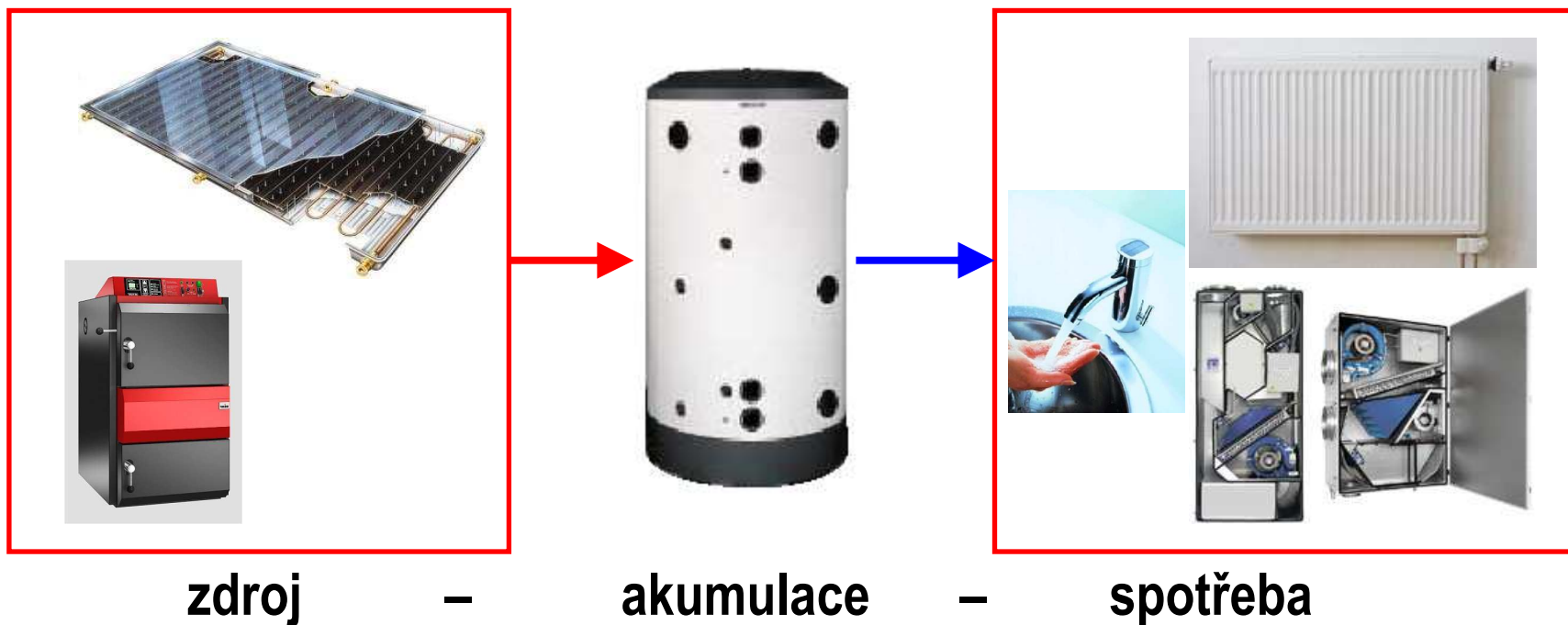

- **systemová**
  - zakomponování obnovitelného zdroje energie do systému energetického zásobování budovy
- **architektonická**
  - zohlednění estetického hlediska, obnovitelný zdroj jako architektonický prvek exteriéru nebo interiéru, vizuální dopad: **výrazný** x **potlačený** prvek
- **konstrukční**
  - obnovitelný zdroj energie nebo jeho část tvoří součást konstrukce budovy

Systemová integrace

- vytvoření funkčních vazeb mezi OZE a energetickým systémem
  - hydraulické zapojení, parametry okruhu spotřeby tepla, regulace

- **solární soustavy** – nepravidelný zdroj x nepravidelná spotřeba
- **kotle na biomasu** – hydraulické oddělení, provoz při jmenovitých podmínkách

Navrhování solárních soustav

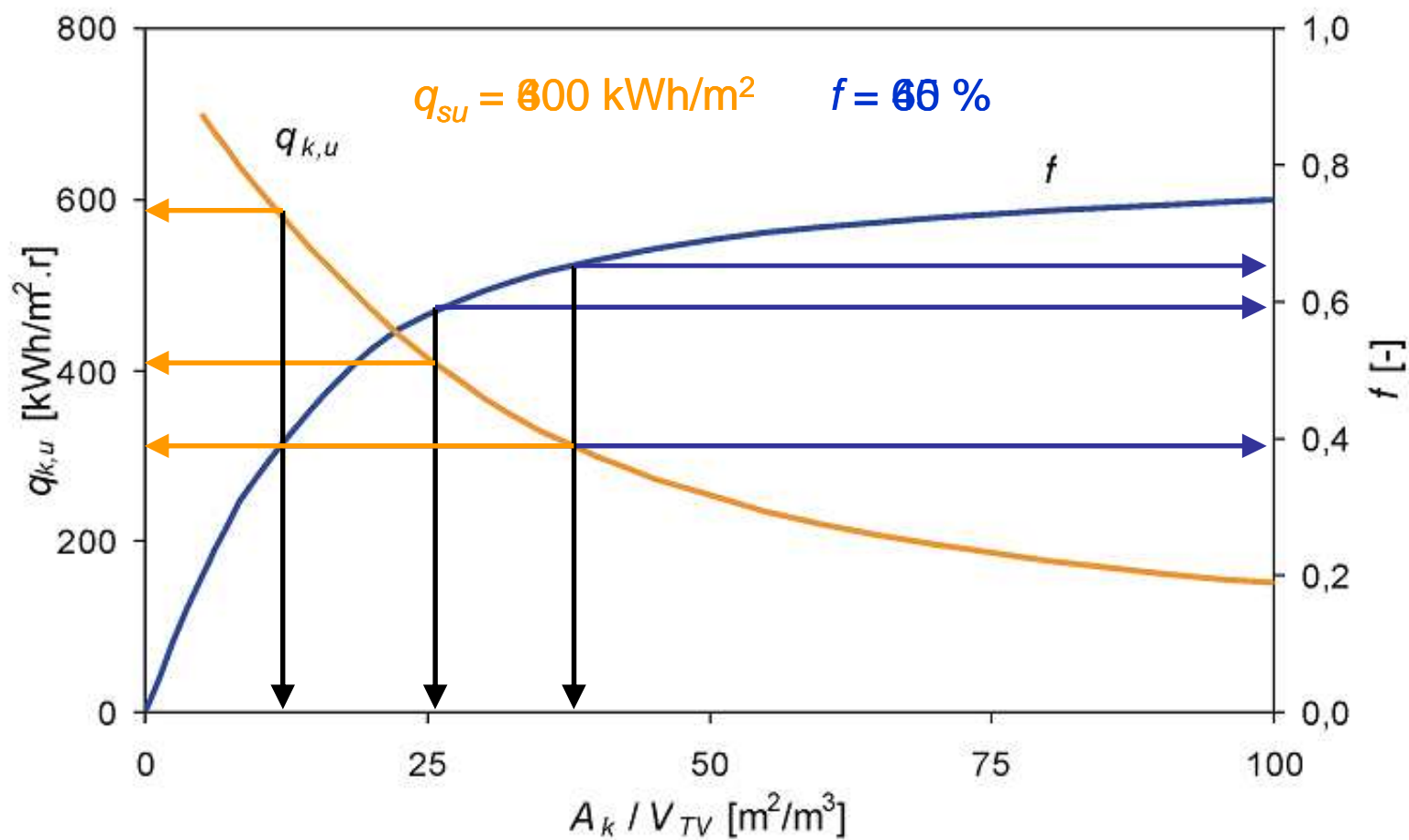
■ rozhodovací kritéria

- maximalizace měrných solárních zisků $q_{k,u}$ [kWh/m²]
- maximalizace solárního pokrytí f [%] - maximální nahrazení primárních paliv
- požadovaný solární podíl (optimalizace návrhu)
- podmínky struktury budovy, limitující parametry (velikost střechy, možný sklon kolektorů, architektonické souvislosti)

Navrhování solárních soustav

s rostoucím solárním pokrytím klesají měrné zisky z kolektorů

Reálné zisky různých typů sol. soustav

- **příprava TV v rodinných domech (RD)**

pokrytí 50 až 60 %, $q_{ss,u} = 350$ až 450 kWh/m².rok

- **příprava TV v bytových domech (BD)**

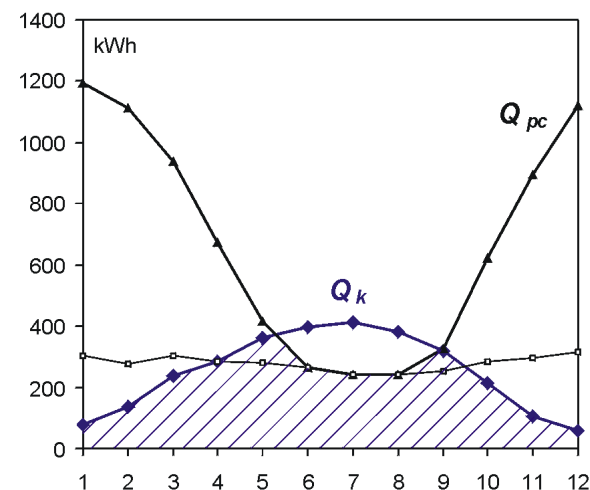
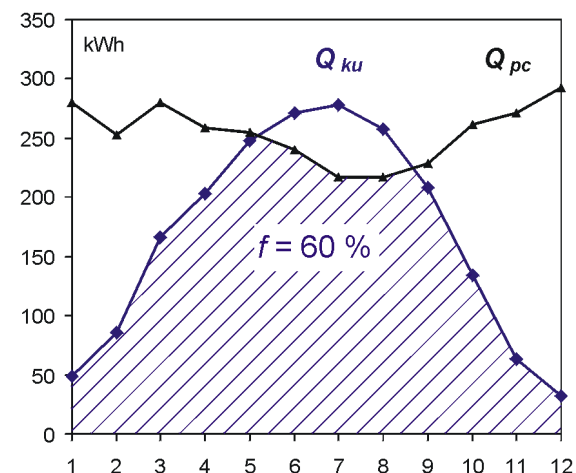
pokrytí 25 až 50 %, $q_{ss,u} = 400$ až 550 kWh/m².rok

- **kombi: příprava TV a vytápění v RD**

pokrytí 25 až 40 %, $q_{ss,u} = 300$ až 400 kWh/m².rok

- **kombi: příprava TV a vytápění v BD**

pokrytí 10 až 20 %, $q_{ss,u} = 400$ až 500 kWh/m².rok

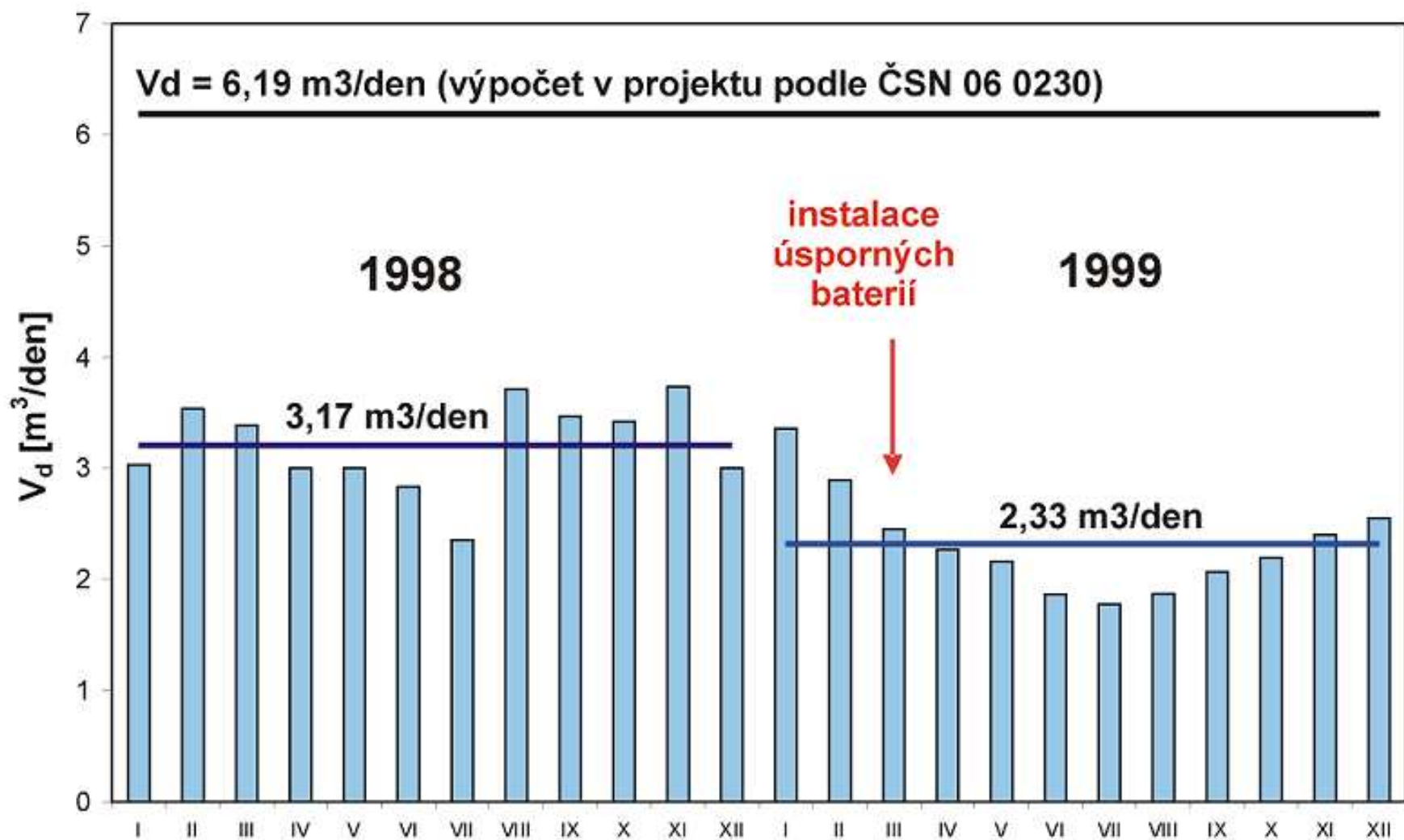
Navrhování solárních soustav

- **snížení potřeby tepla na vytápění a přípravu teplé vody**
  - úsporná opatření provádět jako první !
  - cíleně snížená spotřeba teplé vody (armatury, rozvody, cirkulace)
  - nízkoenergetické a energeticky pasivní domy
- **příklad: skutečná potřeba teplé vody**
  - dlouhodobé měření na patě objektu *(stávající budovy)*
  - krátkodobé měření (příložné průtokoměry)
  - směrné hodnoty: 20 až 40 l/os.den (60 °C) *(novostavby)*
  - **nepoužívat !!! hodnoty spotřeby TV uváděné v normě** pro návrh zařízení pro přípravu TV !

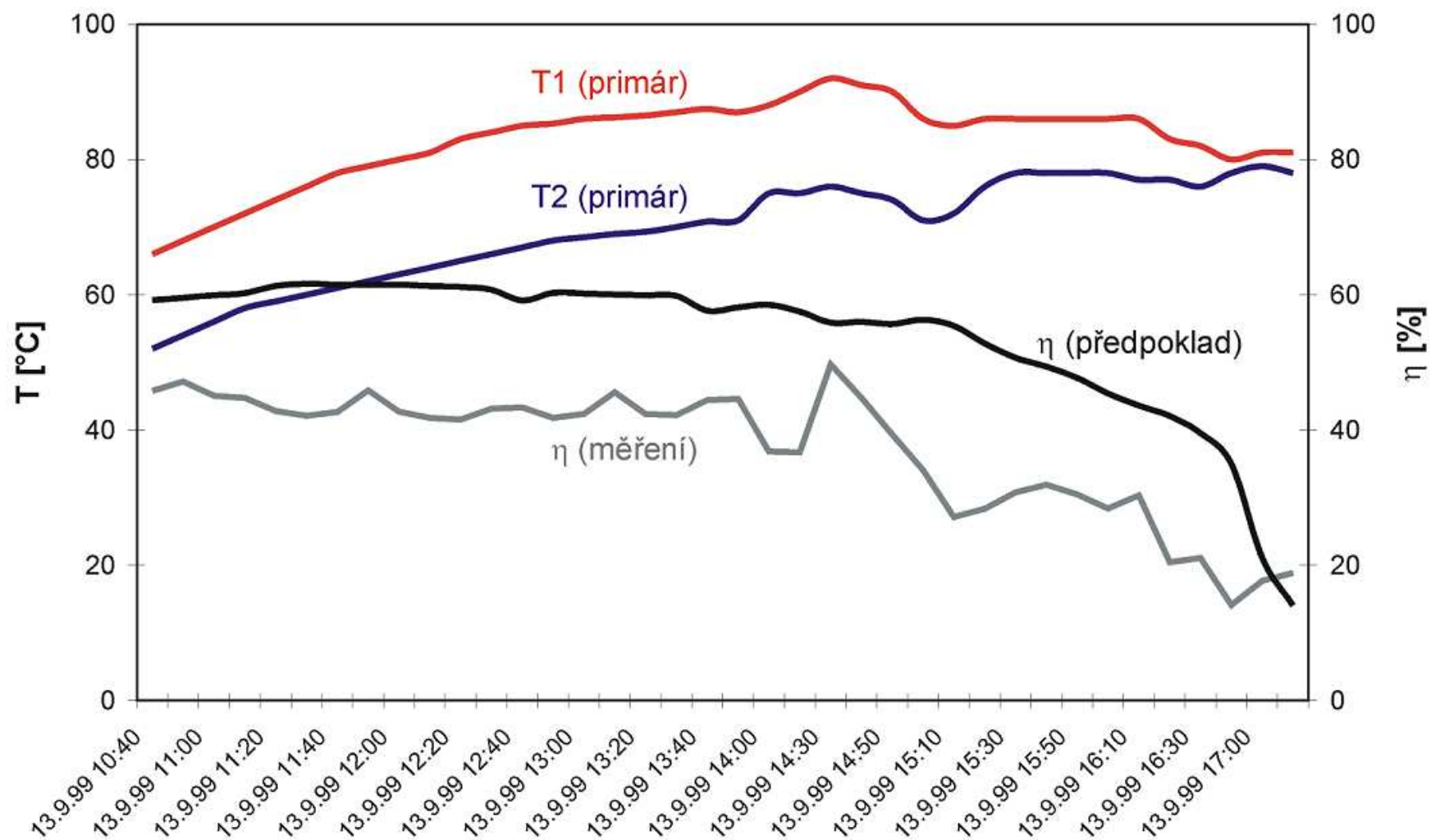

Předimenzovaná soustava pro přípravu TV

Předimenzovaná soustava pro přípravu TV

Specifika navrhování solárních soustav

- **zohlednění extrémních stagnačních stavů**
  - **stagnace** – stav kolektorů bez odběru tepla (chod naprázdno, klidový stav), zastavení oběhového čerpadla - výpadkem el. proudu, regulací po dosažení max. teploty v zásobníku
  - tepelné ztráty se vyrovnají absorpčním pohlčením slunečnímu záření, teplota v kolektoru dosáhne maxima (130 °C až 200 °C)
  - var kapaliny, tvorba páry a její pronikání do rozvodů
  - **dimenzování potrubí** – nárazový objem proti pronikání páry
  - **expanzní nádoba** – pohlčení objemu kapaliny vytlačeného z kolektorů
  - **použité materiály** v solárním okruhu – vysoké teploty, vysoké tlaky
  - **ochrana prvků** soustavy před tepelnou degradací – vhodné umístění a řazení
  - **volba zapojení kolektoru** – snadné vyprázdnění kolektoru při varu kapaliny

Specifika navrhování solárních soustav

■ použití nemrznoucích kapalin

- primární okruh solární soustavy s celoročním použitím (s výjimkou drain-back)
- propylenglykol-voda, změna vlastností kapaliny s poměrem ředění
- **hydraulika** - vyšší viskozita, vyšší třecí ztráty, mění se výrazně s teplotou během provozu, vliv na dimenzování potrubí, čerpadla (nižší účinnost)
- **expanzní nádoba** - odlišný průběh objemové roztažnosti propyleglykolu s teplotou oproti vodě, zvýšení objemu na odpar kapaliny v kolektorech při stagnaci
- **výměníky tepla** – odlišné výkonové parametry, nižší tepelná kapacita (než u vody), nižší přenos tepla (vyšší viskozita, laminární proudění), změna přenášeného výkonu s teplotní změnou viskozity (změna režimu proudění)
- **měření dodaného tepla** - nižší tepelná kapacita, problematika kalorimetrického měření (neexistují jednoduché kalorimetry, vliv ředění s vodou), problematika měření průtoku (nelze použít indukční průtokoměry)

Architektonická integrace – solární kolektory

- solární kolektor je **viditelným** prvkem na budově
- umístění kolektoru by mělo **respektovat** architektonický výraz budovy
- optimální umístění ???

Architektonická integrace – solární kolektory

- **nový architektonický prvek**

funkční prvek (stínění nad okny,
výplň balkonových zábradlí,
zastřešení vstupu do domu, aj.)

čistě estetický prvek

Konstrukční integrace – solární kolektory

- **energeticky aktivní plášť budovy**
  - obálka budovy jako **zdroj energie** pro přípravu teplé vody, vytápění
  - pasivní zisky v zimním období (záleží na typu vazby kolektoru s budovou, stupni zateplení budovy)
  - **vyšší účinnost** solárního kolektoru (kontaktní integrace, vazba s budovou)
- **ochrana proti atmosférickým vlivům**
  - kolektor tvoří finální část obálky budovy
- **architektonicky přijatelné řešení**
  - kolektor vytváří souvislou rovinu s obálkou budovy, výrazně nepřesahuje
  - často **rozhodující faktor** o aplikaci solární soustavy
- **ekonomika instalace**
  - nahrazení části pláště budovy kolektorem

Konstrukční integrace – solární kolektory

- solární kolektor vestavěný do střechy

Konstrukční integrace – solární kolektory

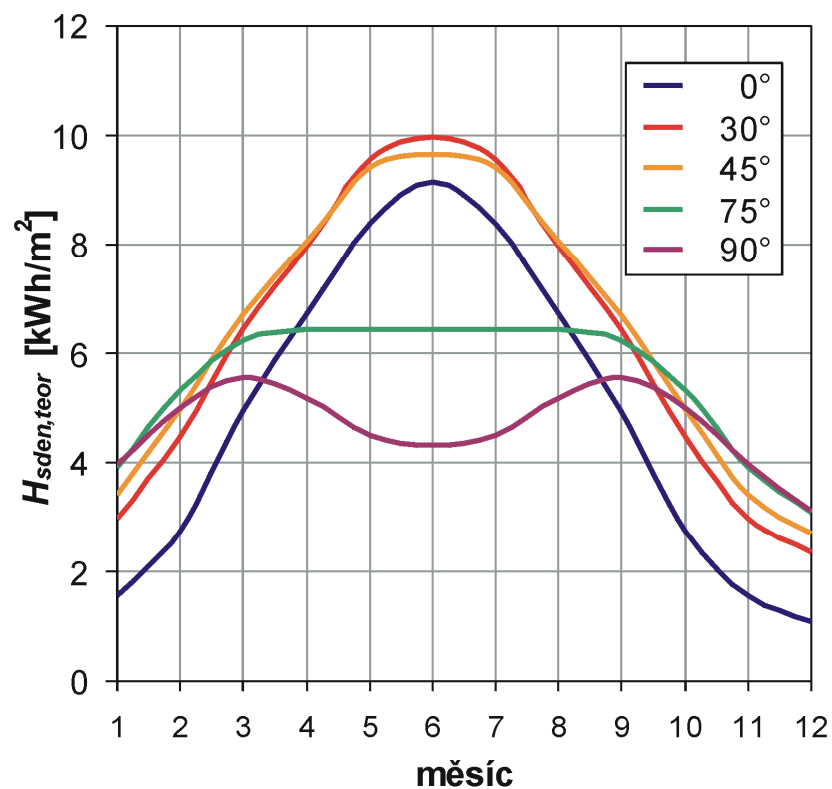
- solární kolektor vestavěný do fasády

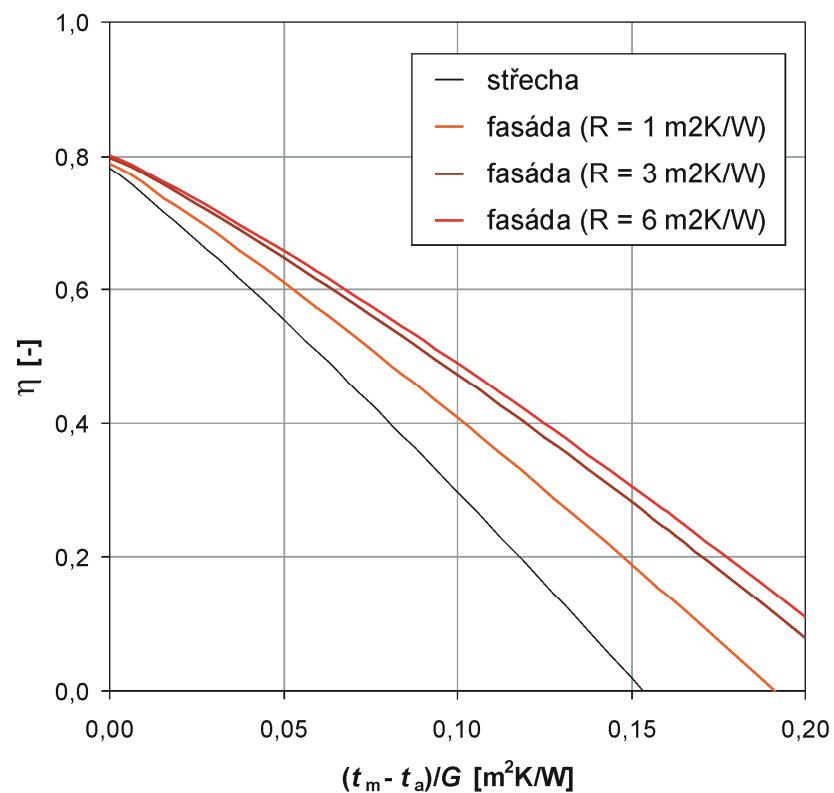
Fasádní kolektory - výhody

vyrovnaný profil dopadlé energie během roku

vyšší účinnost solárního kolektoru

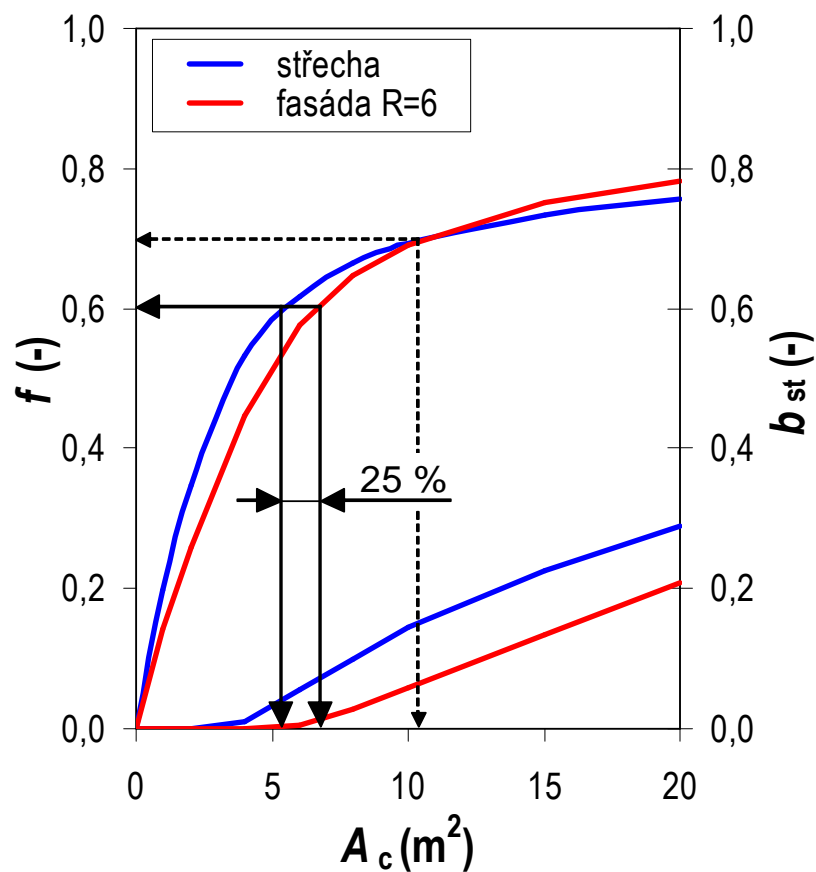
≠ vyšší zisky (!)

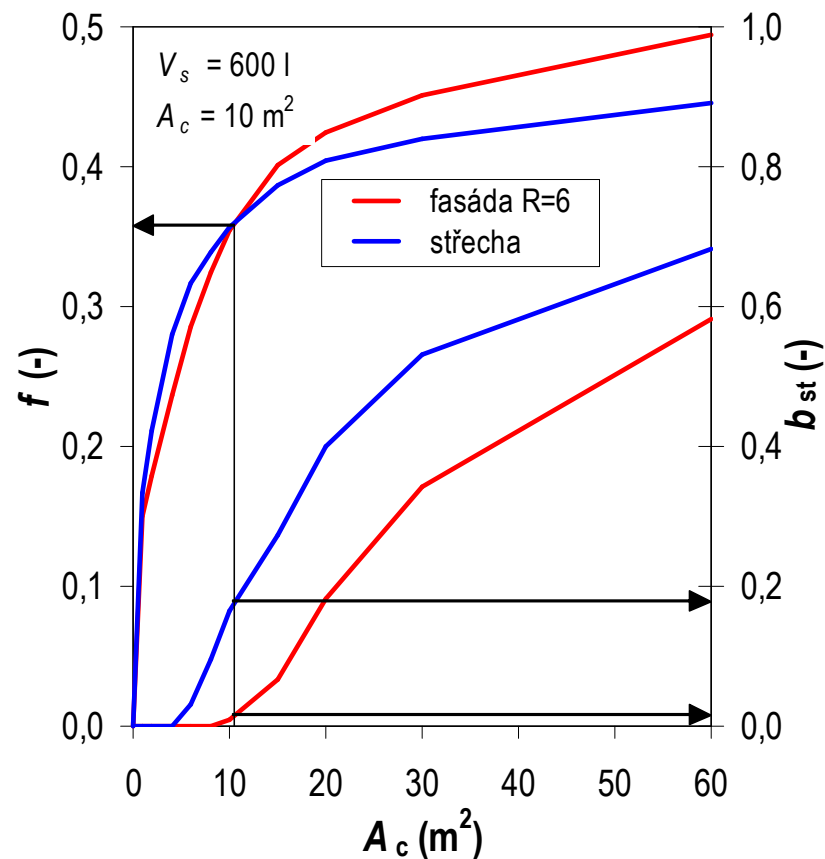

Solární podíl při přípravě TV a vytápění

příprava teplé vody
zásobník 200 l
spotřeba TV: 200 l/den

příprava teplé vody a vytápění
nízkoenergetický dům
($R = 6 m^2.K/W$; $40 kWh/m^2.a$)

Systemová integrace – spalování dřeva

- **energetické využití biomasy - přímé spalování dřevní hmoty**

- kusové dřevo
- dřevní brikety
- pelety
- štěpka

- **zdroje tepla**

- kotle s ručním přikládáním
- automatické kotle s dopravníky
- interiérová topidla (krby, krbová kamna, krbové vložky)

Spalování dřeva – zásady zapojení soustav

■ spalování dřeva

- 2-3 stupňové: zplyňování dřevní hmoty - spalování vzniklých plynů (dřevoplyn)
- **zplyňování** v topeništi, částečný přívod vzduchu (primární vzduch), $> 200\text{ °C}$
- **spalování** v dohořivací komoře, přívod vzduchu (sekundární, příp. terciární)
- předání tepla pro další využití (výměník), teplota spalin 150 °C

■ požadavky na účinné spalování

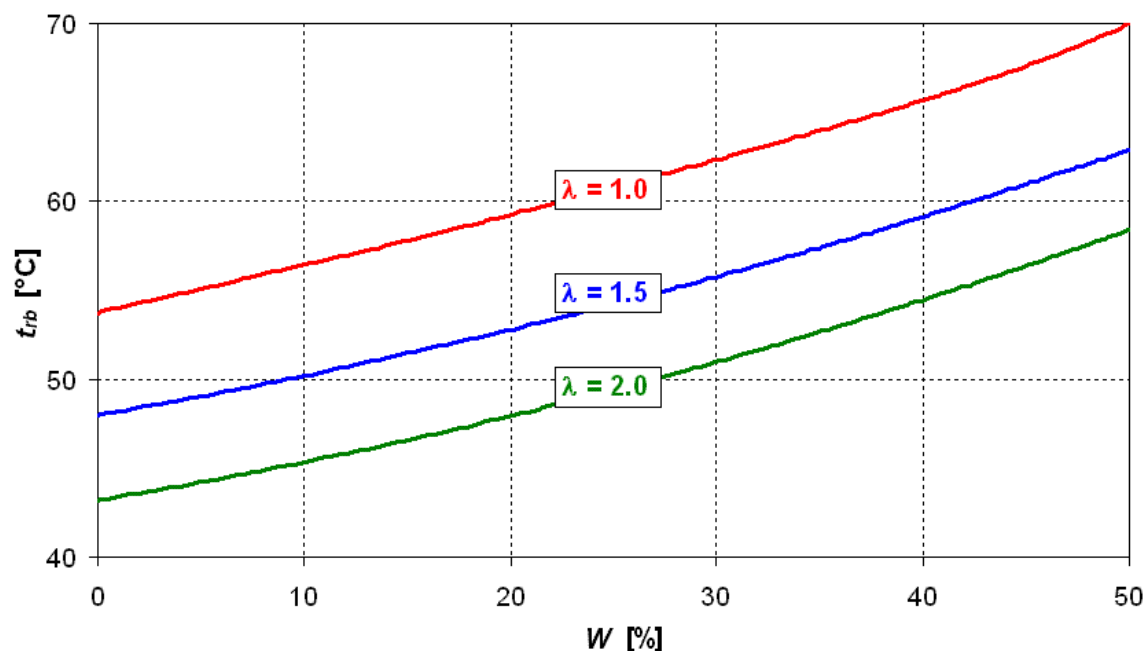
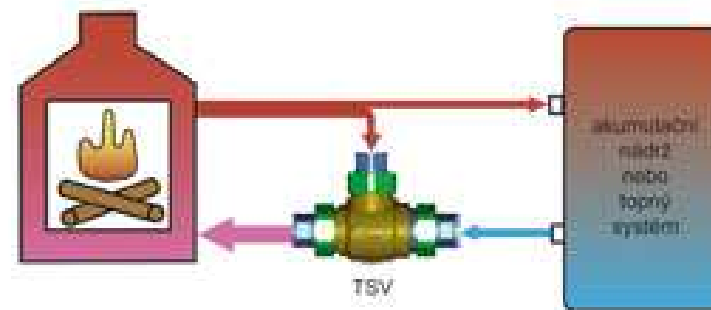
- dostatečný přívod vzduchu (přebytek vzduchu $\lambda = 1,5$ až 2)
- nízká vlhkost paliva (10 až 20 %)
- dostatečně vysoké teploty spalování (800 až 900 °C)
- stabilita teplotních poměrů v kotli (akumulační vyzdívka, nízké tepelné ztráty)
- stabilita tlakových poměrů v kotli (vhodné dimenzování spalinové cesty)
- konstantní provozní podmínky

Spalování dřeva – zásady zapojení soustav

■ trojcestný termostatický směšovací ventil

- problematika kondenzace spalin, teplota rosného bodu spalin $t_{rb} = 50$ až 60 °C
- agresivní kondenzát, **korozí**
- teplota vody na vstupu do kotle > 65 °C
- předehřev vratné vody do kotle

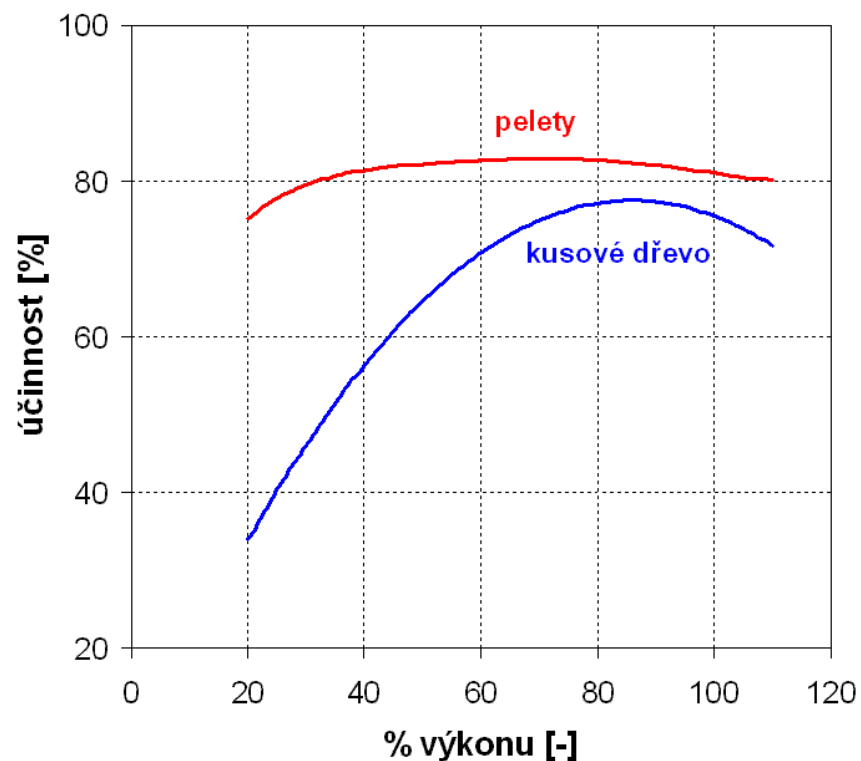
Spalování dřeva – regulace výkonu

■ kotle na kusové dřevo

- snížení výkonu **omezením přívodu spalovacího vzduchu**
  - nedokonalé spalování
  - emise CO
  - snížení účinnosti

■ automatické kotle

- snížení výkonu **omezením paliva** (kotle na pelety, štěpku)

Spalování dřeva – zásady zapojení soustav

■ akumulátor tepla

- provoz kotle (kusové dřevo) při **jmenovitých provozních podmínkách** (plný výkon, teploty 80 až 90 °C)
- zvýšení provozní účinnosti kotle (až o 20 %)
- úspora paliva, emisí
- vysoký výkon instalovaného zdroje (kotle na kusové dřevo > 15 kW)
- kusové dřevo: dimenzování objemu **50 až 70 l/kW**
- pelety: dimenzování objemu do **25 l/kW**, není nutný

Spalování dřeva – zásady zapojení soustav

- akumulátor tepla / hydraulický zkrat

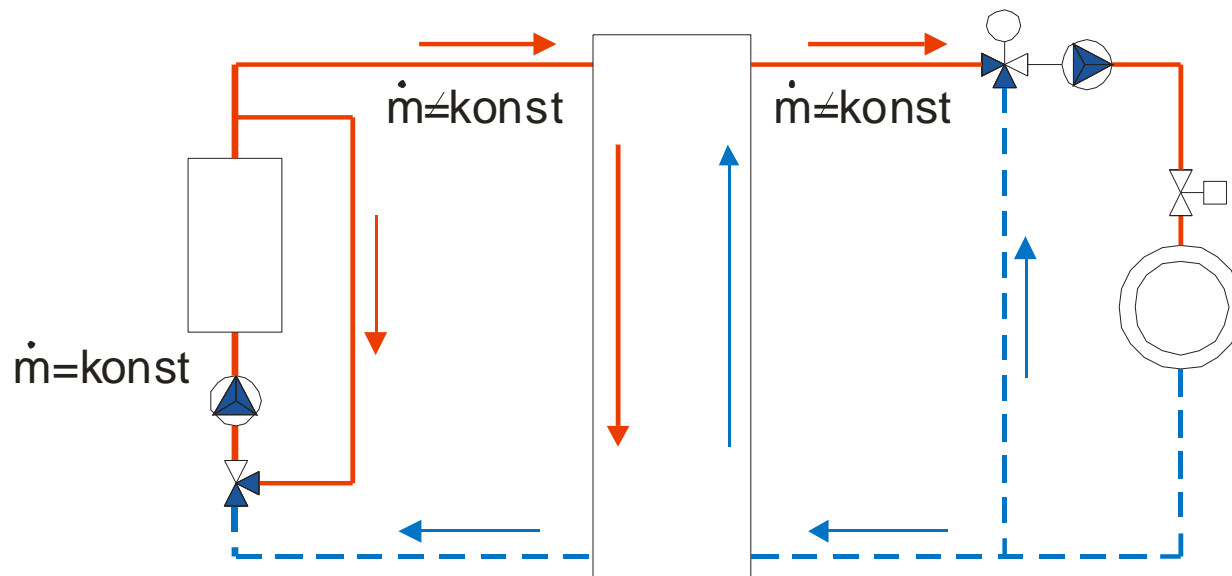
- hydraulické oddělení

okruh zdroje tepla s **ustálenými** provozními podmínkami

- konstantní průtok, konstantní teploty

otopná soustava s **proměnlivými** provozními podmínkami

- proměnlivý průtok (termostatické hlavice), proměnlivé teploty (ekvitermní regulace)

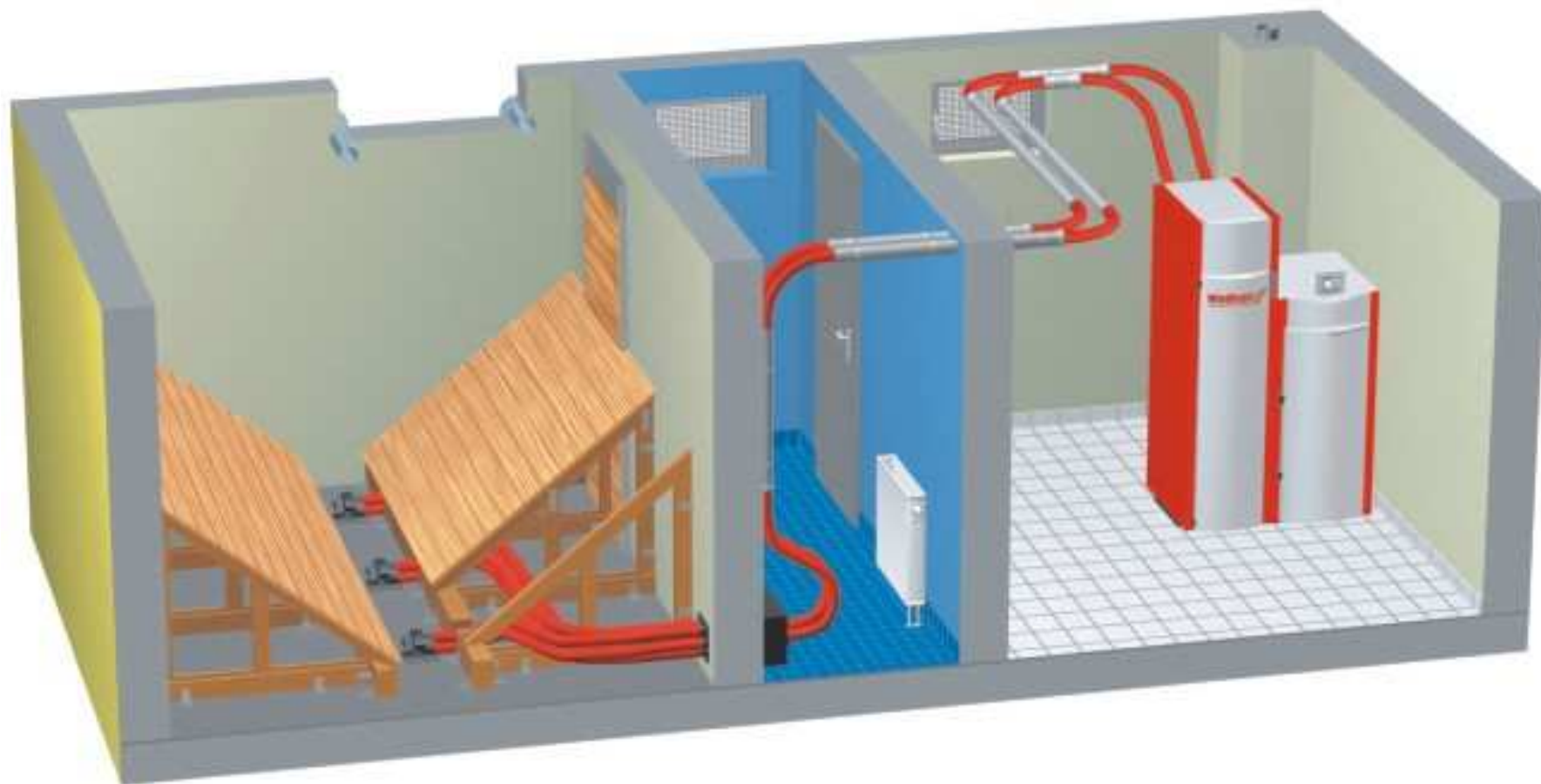
Integrace zdroje na biomasu do budovy

šnekový podavač

Integrace zdroje na biomasu do budovy

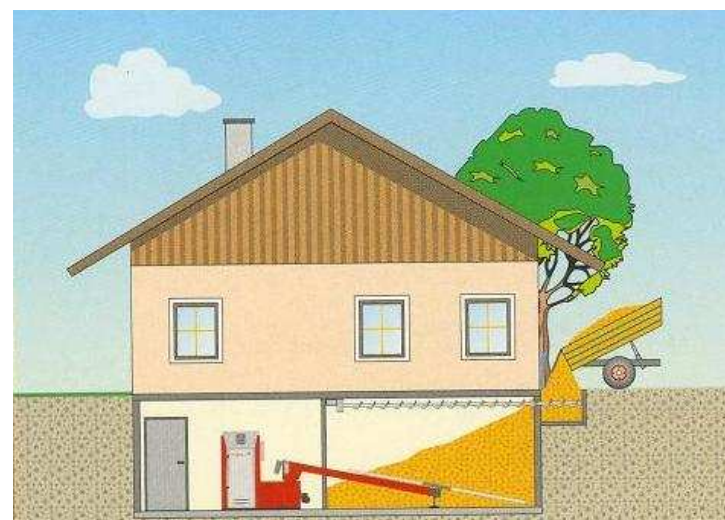
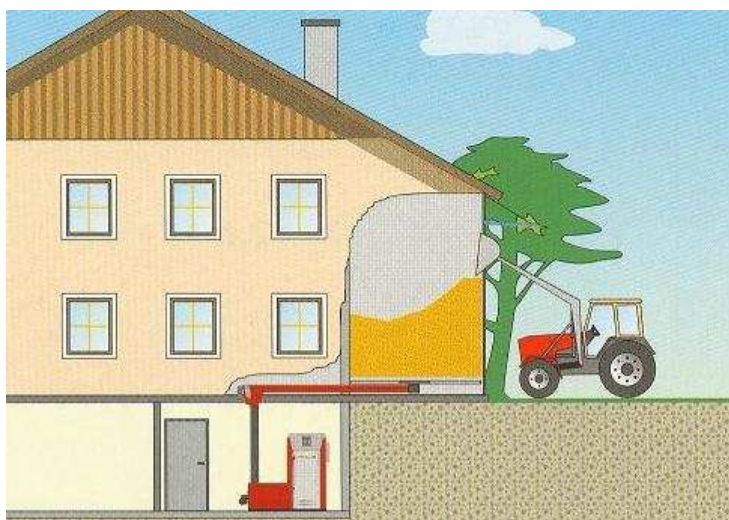
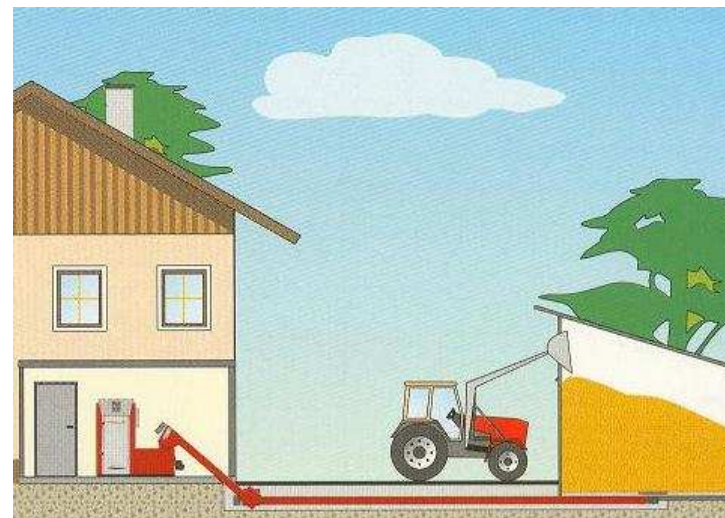

pneumatická doprava paliva, sací hlavice ve skladu,
pohotovostní zásobník u kotle s čidlem naplnění

Integrace zásobníku paliva (pelety)

- **zásobníky paliva (pelety)**
  - zásobník paliva – součást budovy
  - přívod paliva k spalovacímu zařízení
  - přístup zásobovacího vozu k zásobníku

Konstrukční integrace – zásobník paliva

- **velikost zásobníku paliva** závisí na:
  - druhu biomasy, její vlhkosti
  - formě biomasy (rovnaná polena, sypký materiál – štěpka, pelety)
  - spotřebě tepla na vytápění, spotřebě paliva

palivo	rovnaný metr	sypný metr	rovnaný metr	sypný metr
	m ³ r/kW	m ³ s/kW	m ³ r/MWh	m ³ s/MWh
smrk	1,5 - 2,0	2,6 - 3,5	0,8	1,4
buk	1,1 - 1,4	1,8 - 2,4	0,6	1
pelety	-	0,7 - 1,0	-	0,4

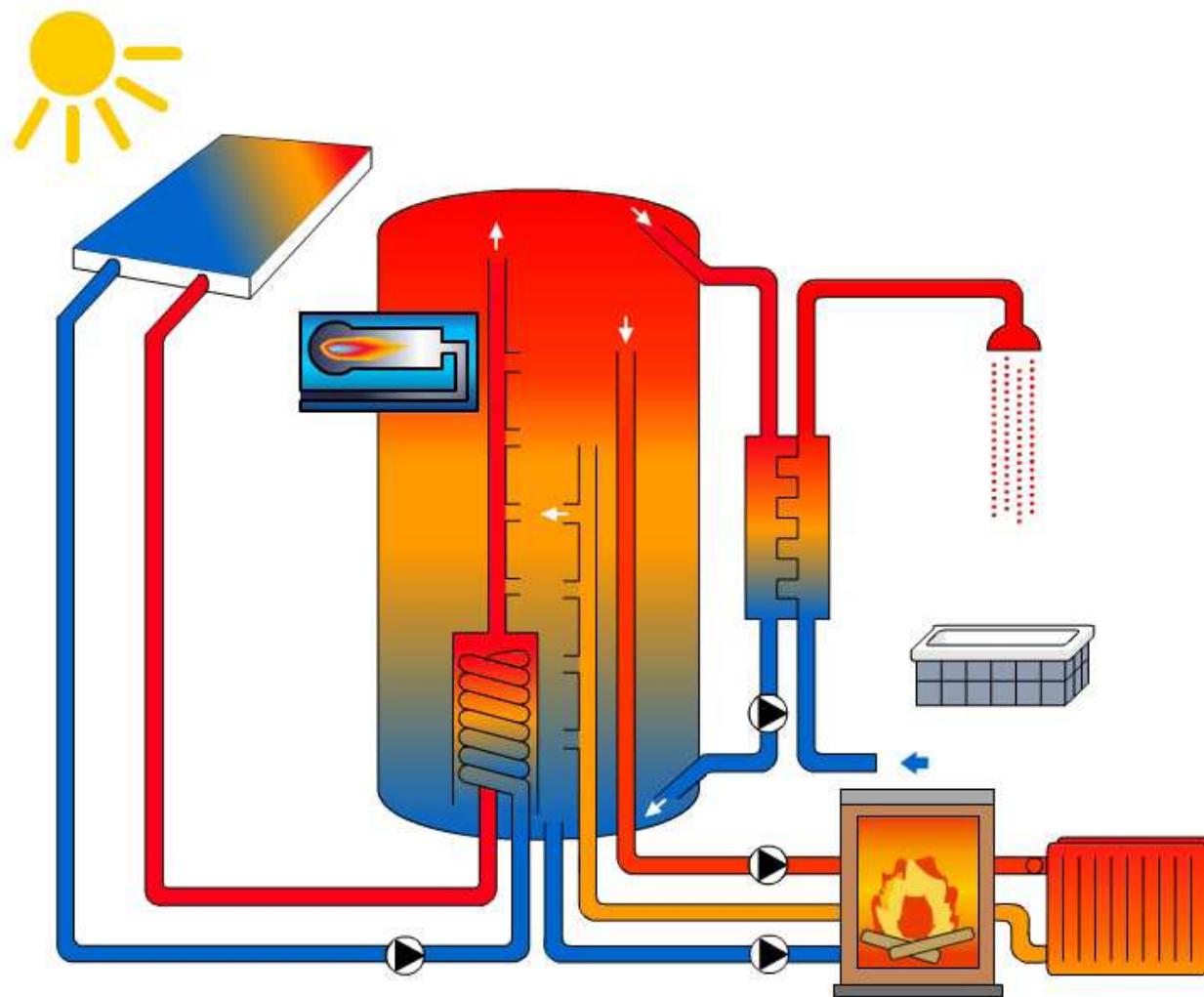
Kombinace solární soustava + biomasa

- **provozní výhody**
  - kotel na biomasu: vytápění v zimním období
  - solární soustava: příprava teplé vody v letním období, náhrada elektrického ohřevu

- **společný zásobník (navržený podle kotle)**
  - kotel na biomasu: zlepšení provozních parametrů, překlenutí zátopy, povinné pro udělení dotací
  - solární soustava (kombinovaná): zlevnění instalace, zlepšení ekonomiky
  - **optimalizované** zásobníky – různé provozní podmínky obou zdrojů, stratifikace

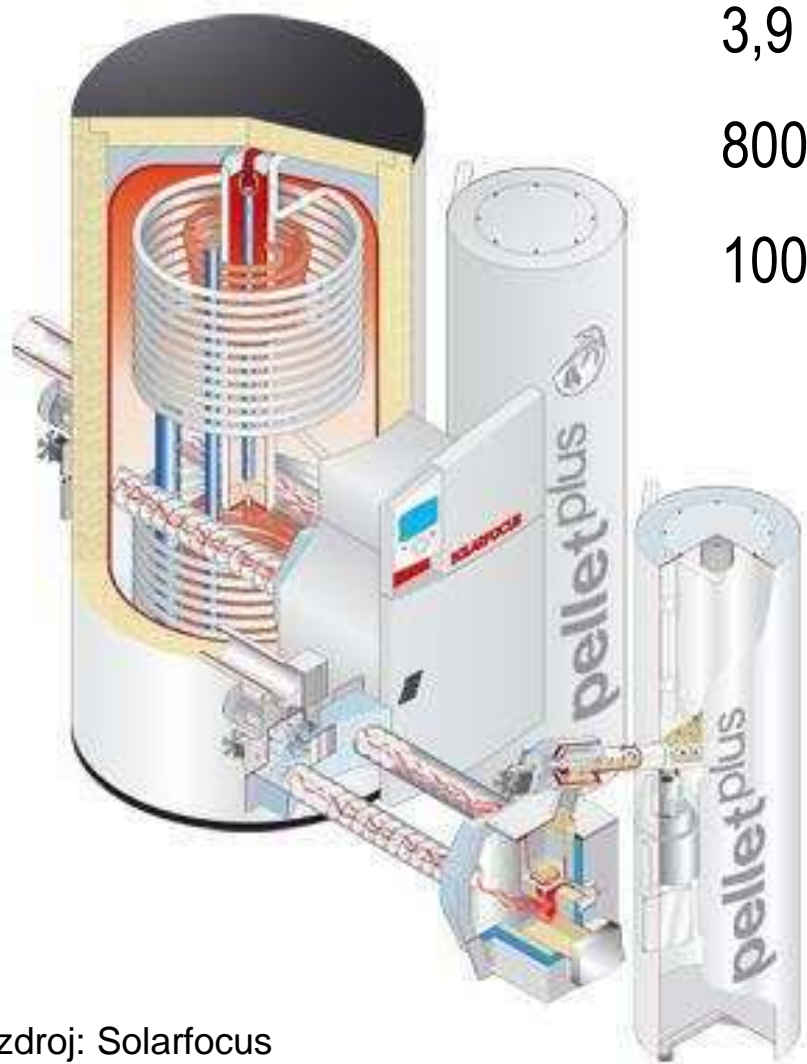

Solar + biomasa + stratifikační zásobník

Integrace peletového hořáku

3,9 – 14 kW

800 l zásobník

100 l pelet

zdroj: Solarfocus

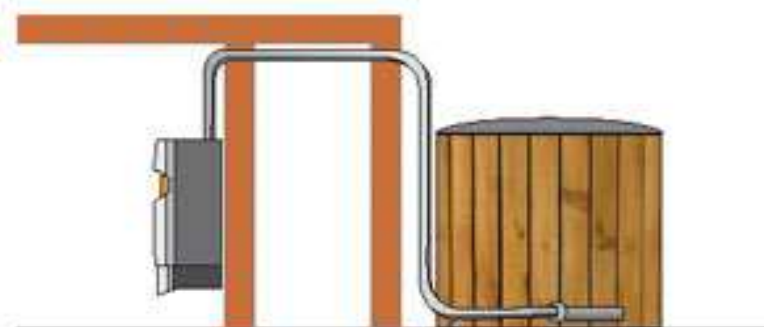
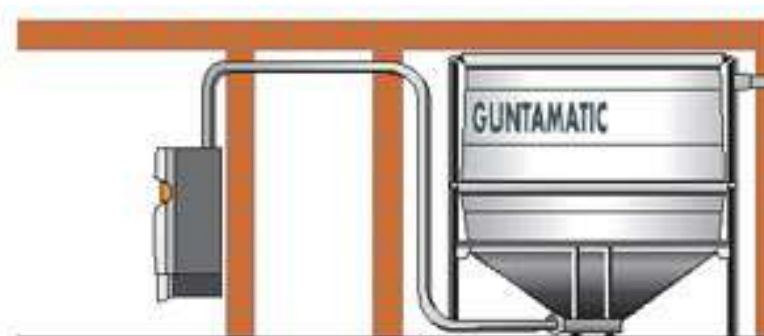

Nástěnný kotel na pelety

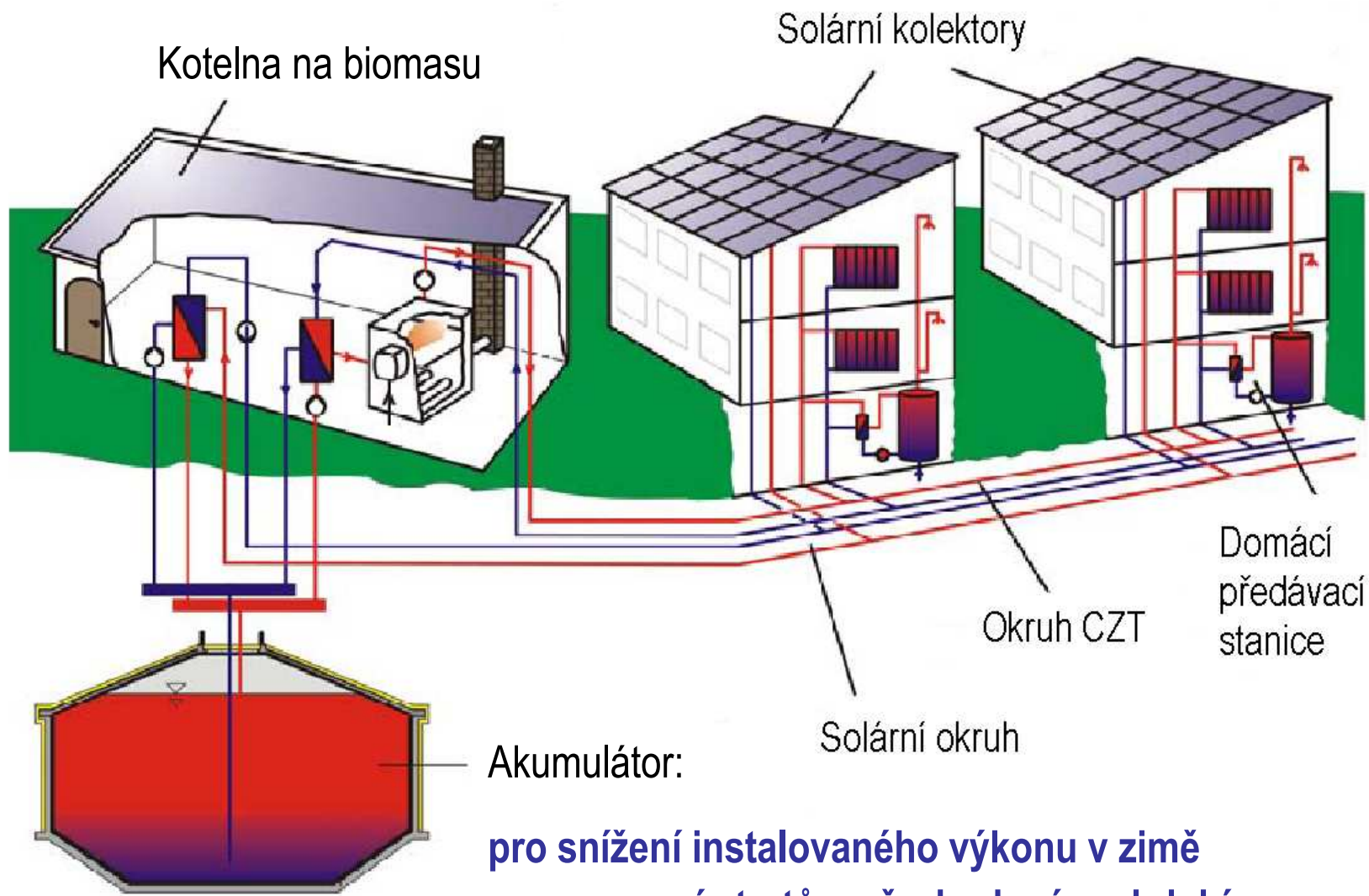
2 – 7 kW

(nízkoenergetické domy)

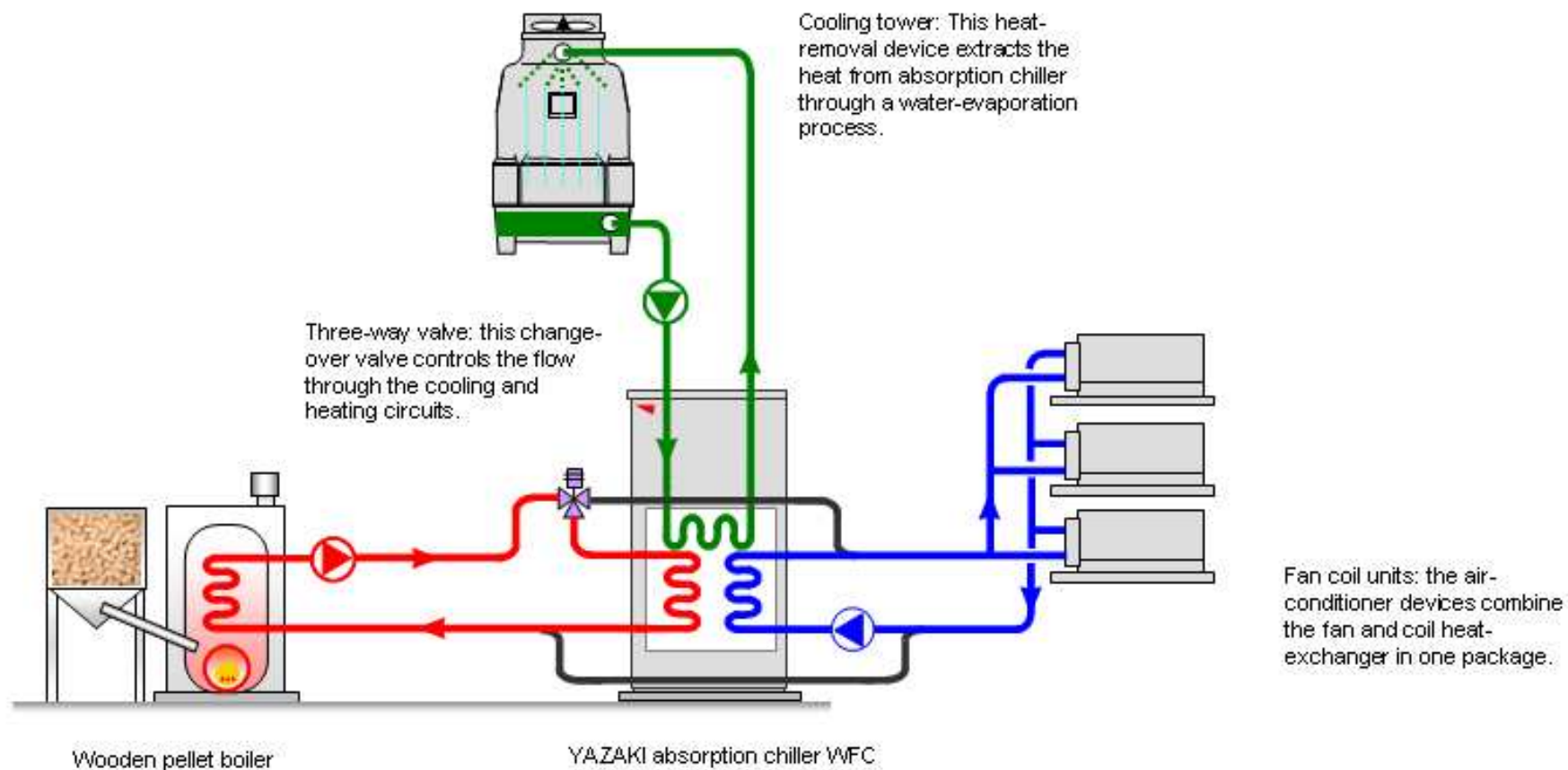
Solar + biomasa v CZT

pro snížení instalovaného výkonu v zimě
pro omezení startů v přechodovém období

Vytápění a chlazení biomasou

zdroj: Yazaki

Děkuji za pozornost

Tomáš Matuška

Ústav techniky prostředí

Fakulta strojní, ČVUT v Praze

Technická 4, 166 07 Praha 6

tomas.matuska@fs.cvut.cz